

mutatja be, amelyek nemcsak elméleti írásokat, hanem számos magyar politikatörténeti vonatkozású írást is tartalmaznak. A másik recenzió Varga Péter András fenomenológia-könyvével foglalkozik, amelynek egyik érdeként mutatja fel azt, hogy a Husserl–Brentano viszony elemzését új, az eddigiekkel szembemenő szempontokkal gazdagítja, ugyanez elmondható a Heidegger–Husserl kapcsolatokról is.

A folyóirat jelen lapszámában megjelent írások jól illusztrálják, hogy a politikai filozófia fogalmi köre több irányba is tágítható, gondolhatunk itt az egyes fogalmak elméleti körülményaira, azok új vonatkozásokban történő játékos hozására vagy pedig az egyes konkrét politikai helyzetek, aktuális politikai problémák újszerű megközelítéseire.

Száva Csanád

Az orvosi lelkigondozás a bölcselők zseb(könyv)ében

Többször kiadvány, 2015 – Logoterápia és Egzisztenciaanalízis. 316 old.

A *Logoterápia és egzisztenciaanalízis 2015* c. kötet a Logoterápia és Egzisztenciaanalízis Nemzetközi Tudományos Egyesület és a Logoterápia Alapítvány első évkönyveként interdiszciplináris jelleggel összegzi a jelzett szakterület legújabb eredményeit. Immár tizennyolc évvel az iskolaalapító Viktor E. Frankl halála után megkerülhetetlennek bizonyul a törekvés, hogy magyar nyelven is értékeljék a logoterápia és egzisztenciaanalízis helyzetét és aktualitását. A szerkesztők (Sárkány Péter, Vik János) és szerzők kijelentett szándéka bemutatni és igazolni az eredetileg pszichoterápiás irányzatként elgondolt terület multidiszciplináris jellegét és alkalmazhatóságát a segítő foglalkozások széles spektrumán. A szerzők sorában megtalálhatók a szakképzett filozófusok, pedagógusok, pszichológusok mellett a szociális munka, a teológia, a filozófiai tanácsadás és a vállalati kultúra fejlesztése terén jártas szakemberek is. Érdekes módon a segítő szakmák listájából távol maradtak a pszichiáterek és az orvosok általában. Pontosabban, az orvosokat (csak a) Viktor Frankl inspiráló emlékéhez és munkásságához való kapcsolódás képviseli. A segítő szakmák dinamikus fejlődésének ismeretében ez utóbbi nem is tűnik annyira meglepőnek.

Tekintettel a kötet által felölelt multidiszciplinaritás tág spektrumára, melyet nehezen lehetne

egészében átfogni, az értékelésemet igyekszem inkább a pszichológus-pszichoterapeuta és a filozófiai tanácsadó perspektívájára fókuszálni. Itt röviden hivatkoznom kell az ezeken a területeken megfigyelhető szakmai-filozófiai változásokra.

A pszichoterápiák, a freudi pszichoanalízis megjelenését követően, mint önálló pszichopatológiai terápiás módszerek körvonalazódtak, melyekben a terapeuta szerepét értelemszerűen orvos töltötte be. Viktor Frankl logoterápiája megjelenésének és kifejlesztésének időpontját tekintve ebben a kontextusban fogalmazódott meg. Ez (talán) a legkiforrottabb szakmai művének címében – *Orvosi lelkigondozás* – is megjelenítődik. Azonban idővel a pszichoterapeuták szerepkörében feltűntek előbb a pszichológusok, majd sorban a többi segítő szakma (szociális munkások, gyógypedagógusok) képviselői is, egészen addig, amíg a meghatározásszerűen a pszichoterápiák ellentét képviselő (és hagyományosan dogmatizmussal vádolt) teológiai lelkigondozók is csatlakoztak. Ez azonban még mindig nem tükrözi a mai állapotot, ugyanis komplex okokból (melyek között fontos hangsúly esik a gyógyszeripari érdekekre, valamint az akadémiai képzésben részt vevő orvosok személyes anyagi korlátaira) az orvosok egyre kevésbé vannak jelen a pszichoterápiás képzésekben és főleg a

praxisban. Yalom Irvin (2002, *The Gift of Therapy: An Open Letter to a New Generation of Therapists and Their Patients*) és más komoly szakmabeliek jellemzik és értelmezik ezt a jelenséget.

Másrészt az egymással ellentétekben álló pszichoterápiás iskolák versengéséből is úgy tűnik, hogy az adott iskoláknak elkötelezett, de interdiszciplináris szempontot képviselő pszichoterapeuták komoly szakmai előnyre tesznek szert az ortodoxabbnak nevezhető iskoláknak elkötelezett szakemberekkel szemben. Ez manapság már a hagyományosan dogmatikusnak tekinthető kognitív pszichoterapeutákra ugyanúgy igaz, mint a tisztán analitikus beállítottságú szakemberekre. Érdekes ugyanakkor a hagyományosan integratív szemléletet képviselő egzisztenciális pszichoterápiák térnyerése (és ezek között említendő a logoterápia is) azokban a pszichoterápiás irányzatokban, melyek azelőtt elvetették az ilyen jelegű terápiás stratégiákat. Az egzisztencialista szempont azonban sokféle formát ölthet. Kérdezhetnénk azt is, hogy mi szükség van a pszichoterápiákban a buddhista filozófiából kiemelt *mindfulness* fogalmára, melynek, mint szakmai újdonságnak, komoly népszerűsítése folyik, hiszen ugyanazokhoz az elvekhez kötődik, amelyek mind a klasszikus görög–római filozófiából, mind a középkori keresztény szerzetesek lelkigyakorlataiból, illetve Pierre Hadot munkásságából széles körben ismertek? Mindezeket figyelembe véve a kötet tanulmányai aktuális szakmai-filozófiai szempontokból is értelmezhetőek.

A kötet hatfejezetes felosztást követ, ezekben csoportosítódnak a tanulmányok, az előadások, a beszélgetések, az esetelemzés és a szakmai beszámolók, illetve a forrásmunkák és a frissebb szakirodalmi források.

A *Tanulmányok* fejezet képezi a kötet magvát, és hét olyan művet foglal magába, melyek a logoterápia és egzisztenciaanalízis alkalmazásait a teológiai, a filozófiai és a pszichológiai gondolkodás nézőpontjából mutatják be.

Csiszár Klára pasztorálteológus Viktor E. Frankl életének, a koncentrációs táborban töltött időszak utáni részét elemzi, és ennek hatását

a logoterápia és egzisztenciaanalízis fejlődésére. A szerző kijelentett céljánál többet is teljesít, hiszen betekintést enged Frankl személyes gondolataiba abban az időszakában, amikor megfogalmazta azokat a társadalomfilozófiai elveit, melyek segítettek neki szembenézni a háború alatt megélt borzalmakkal és újraépíteni saját maga számára az emberekbe és a társadalomba vetett hitét. Kiemelendő ezek közül Frankl azon fantasztikus képessége, hogy komoly önismereti gyakorlat után képes volt meghaladni személyes lelki traumáit, és képessé vált megőrizni objektív etikai szempontjait. Frankl személyes etikai rendszere komoly inspirációt jelentett és jelenthet ma is minden segítő foglalkozásbeli szakembernek.

Elekes Szende a frankli műből származtatott transzcendencia fogalmát vizsgálja interdiszciplináris megközelítésben, felleltározva a logoterápia, a személyiségpszichológia, az egészségpszichológia, a mentálhigiéna, a neurológia és a teológia eredményeit a transzcendencia fogalmát és pszichológiai konstruktumát illetően. A tanulmány érthetően és lényegre törően érvel e fogalom demisztifikációja mellett. Sajnálatos azonban, hogy az amúgy jól megválasztott és kezelt kérdést a félreértelmezett dawkinsi „önző gén”-elmélet kritikájába helyezi. Ebben áttetszik a vallásos ember hagyományos darwinizmusellenessége, a klasszikus darwinizmus és a dawkinsi „önző gén”-elmélet kellő ismerete hiányában. A teológiai genézisről szóló tanításokat és az evolúcióelméletet (mint folyamatelméletet) ma már teológiai szempontból is sokkal árnyaltabban kezelik. Másrészt a tanulmány jól szemlélteti a kísérleti-akadémiai pszichológia és a pszichológiai praxis közötti feszültséget. A tanulmányban ez a gyakorlatorientált Frankl inkább filozofikus transzcendencia fogalma és az ugyanezt a tartalmat fedő, de atomisztikusan lebontott és minden szintézisértéket nélkülöző személyiségpszichológiai fogalomkonstruktumok közötti feszültségként jelenik meg.

Vik János teológus a teodiceakérdést vizsgálja a teológiai optimizmus jegyében. A nagyon kellemes olvasmány a keresztény hitrendszer és

gondolkodás racionalitásának védőbeszéde formájában van megfogalmazva, ami üdítőleg hat az olvasó számára a hagyományos értelemben vett tudományos szövegformához viszonyítva. A teodiceakérdés megválaszolásában a szerző komoly érveket merít a logoterápiás gondolkodásból és a frankli filozófiából. Mindezt anélkül teszi, hogy a tudományos érvelés szabályait és fegyelmét csorbítaná a játékos és élvezetes irodalmi forma. A tanulmány nemcsak a teológia gondolkodásban érdekeltek számára lehet hasznos, hanem komoly gyakorlati értéket jelenthet a nem teológiai orientáltságú segítők foglalkozásbeliek számára is, érveket szolgáltatva az általános terápiás gyakorlatban és lelki tanácsadás során felmerülő kérdések megválaszolásához, mint pl. a szabad akarat vagy a halálban rejlő végső pozitív jelleg. A tanulmány számomra újra igazolja azt a kevésbé hangsúlyozott igazságot, miszerint nincs gyakorlatibb jelentőségű dolog az igazán jó elméletnél.

Bakos Gergely szerzetes és filozófus tanulmánya a logoterápia bölcséleti praxisban való alkalmazhatóságának gyakorlati eredményeit is felmutatja. Egyrészt a szerző megalapozottan érvel a fenomenológiai módszernek a bölcséleti tanácsadásban való hasznáról, másrészt tisztázza a terapeuta sokat hangoztatott értékmentességének kérdését. Idézem: „*ezek szerint nem a fenomenológiailag eljáró terapeuta feladata, hogy kliense helyett értékítéleteket hozzon. Sokkal inkább a hozzá segítségért forduló személy saját értékmegítélését kell segítenie feltárni és fogalmi alakra hozni.*” (71.) Ennek alapján elmondható, hogy eltűnik a hagyományos pszichoterápiák és a vallásos lelkigondozás közötti szakadék, amely éppen azon alapult, hogy a pszichoterápiák képviselői feltételezték, hogy a lelkigondozók ebben az értelemben nem tartják tiszteltben a klienseik személyes értékrendszerét, és megpróbálják őket a klasszikusnak nevezhető vallásos értékrendszer szerint befolyásolni, megsértve személyes döntési szabadságukat. A szerző nemcsak a pszichoterápiák és a vallásos lelkigondozás közötti szakadékot hidalja át, hanem hangsúlyozza a filozófia

klasszikusai által megfogalmazott gondolatok terápiás (gyógyító-fejlesztő) jellegét. Ezzel komoly alapot nyújt az interdiszciplináris segítő csapatok kommunikációjának és együttműködésének megvalósításához.

Sárkány Péter filozófus az értelemközpontú egzisztenciaanalízist olyan önálló fenomenológiai módszernek tekinti, amelyben a tudományos igényű filozófiai elemzés összekapcsolódik a pszichoterápia gyakorlati célkitűzéseivel. Ennél is több: az egzisztenciaanalízis lépésekre bontható önálló fenomenológiai eljárásnak tekinthető. A szerző nemcsak érvel a fenti kijelentések mellett, hanem részletesen bemutatja a módszertani lépéseket. Ezzel megalkotja azt a gyakorlati modellt, melyet a gyakorlatban dolgozó szakember lépésről lépésre követhet és megtanulhat. A bemutatott modell gyakorlati haszna vitathatatlan.

Barcsi Tamás filozófus B. S. Johnson *Szerencsétlenek* című regénye kapcsán tárgyalja a halál és a szenvedés értelemértékét. Ebben a kérdéskörben Viktor E. Frankl logoterápiás filozófiáját összehasonlítja Martin Heidegger és Jean-Paul Sartre halálértelmezéseivel. Frankl *patodicea* kérdésére hivatkozva (mely a szenvedésben fellelhető értéket fedi fel) felhívja a figyelmet a szenvedés elfogadásában rejlő belső emberi szabadság lehetőségére. A szenvedést vállaló, a méltóságát megőrző ember számára a halál szemlélete a lét új dimenzióját tárhatja fel. Az alapvetően filozófiai jellegű tanulmány érvrendszere komoly inspirációs forrás lehet a lelkigondozás praxisában, különös tekintettel a thanatológus szakemberek tevékenységére.

Steven J. Costello filozófiai tanácsadó angol nyelvű tanulmányában a logoterápiát elhelyezi a filozófiai tanácsadó módszerek tárházába, és a mellett érvel, hogy a logoterápia célja szélesebb és komplexebb a pszichopatológias célokat követő pszichoterápiás feladatoknál. A logoterápiás filozófiai tanácsadás nemcsak a pszichopatológias állapot meghaladását tűzi ki célul, hanem az emberi lét noetikus (vagy spirituális) dimenzióját is feltárhatja és kiszélesítheti. A szerző a logoterápiás filozófiai tanácsadást a sztoikus filozófia referenciakeretei

közé helyezi, széles körű kapcsolatrendszert rejtve a frankli logoterápia, az egzisztenciaanalízis és a filozófiai források között.

Az *Előadások* fejezet két előadás átiratát tartalmazza. Zsók Ottó teológus *Viktor R. Frankl és a spiritualitás* című előadása Viktor E. Frankl leveleit vizsgálva keresi a frankli spiritualitás „építőköveit”, melyeket az ima, a hála, a lelkiismeret és a megélt jóra és szépre való emlékezés gyakorlatában azonosít. A gonosz elhatalmasodásával szembesülő Frankl ezeket a rítusokat alkalmazza a folyamatos személyes veszteségekkel való szembesülés kivédésére. A személyes levelezésből vett idézetek egy újabb arcát is megmutatják a mélydepresszióval küzdő Franklnak. Az egymást követő veszteségek majdnem mindegyike traumatikus intenzitású, ezek együttese drámai képet fest arról az életpályáról, melyet a logoterápia megalkotója megélt, de amely a széles közönségnek szánt munkáiban csak nyomokban lelhető fel.

A másik előadás Homa Ildikó klinikai pszichológus valláspatológiai elemzését mutatja be. A szerző kellő felkészültséggel tárgyalja a lelki betegségek és a vallás megélésének kényes és gyakran tabuként kezelt kérdését. A pszichopatológias szakemberek mint gyakorló hívők között gyakori az az álszent attitűd, amely megakadályozza a lelki zavarok objektív tárgyalását, valahányszor azok vallásos köntöst öltenek. Az előadásba foglaltak komoly jelentőségét az adja, hogy az előadó felkészültsége lehetővé teszi számára, hogy mindkét csoport tabuít semlegesítse, tárgyilagosan és gyakorlatiasan elemezve a vallásos élmények és a lelki zavarok kétszeresen szubjektív élményvilágát, ezáltal olyan objektivitásra törekedő pszichopatológiai szempontokat is tisztázva, amelyek mechanisztikus klinikai alkalmazása korántsem magától értetődő.

A *Műhely* című fejezetben két esettanulmány, egy teológiai lelkigondozás esete és egy logoterápiás elemeket tartalmazó művészetterápiás beavatkozási program kerül elemzésre. A lelkigondozás esettanulmányát Zsók Ottó teológus jegyzi, s ebben végigköveti és értelmezi egy

logoterápiás felkészültségű teológus beszélgetését egy halálra készülő asszonnyal. A másik tanulmányban Visnyei Emőke szociális munkás egy hontalanokkal végzett logoterápiás-művészetterápiás jellegű beavatkozás tapasztalatairól ír.

A *Párbeszéd* fejezet egy interjú és egy kerekasztal beszélgetés átiratait tartalmazza. Az interjú Alexander Batthyányval, a bécsi Viktor Frankl Intézet elnökével készült, és a logoterápia jövőjének kérdését járják körül az interjúkészítő Vik Jánossal. A kerekasztal beszélgetést a budapesti Szent Gellért Gimnáziumban tartották 2015-ben. Itt az értelemkeresés gyakorlatát járták körül a pedagógus munkában.

A *Forrás* fejezet Karlheinz Biller és Maria de Lourdes Stiegeler logoterápia és egzisztenciaanalízis szótárát mutatja be. A logoterápia fogalmi világának szótára komoly segítséget jelenthet mind az ezzel foglalkozó szakemberek, mind pedig a vele ismerkedő és tájékozódási pontokat igénylő érdeklődők számára.

A *Szemle* két újra kiadott frankli szöveg (*Birkenwaldi szinkronizáció. Metafizikai Konferencia; Orvosi lelkigondozás*) és két új, frissen megjelent szakkönyv (a 2010-ben átdolgozott kiadásban megjelent Alex Pattakos: *Prisoners of Our Thoughts. Viktor Frankl's Principles for Discovering Meaning in Life and Work*, valamint a 2014-ben kiadott Wolfram Kurz: *Leben Verstehen. Leben Bestehen*) recenzióját tartalmazza.

A kötet egészéről elmondható, hogy céljának megfelelően sikeresen összefoglalta, interdiszciplináris jelleggel, mindazokat a kutatásokat, melyek a logoterápia területén megvalósultak az utóbbi években. A tanulmányok izgalmas olvasmányt kínálnak a logoterápia és egzisztenciaanalízis iránt érdeklődők számára, és fontos információforrásként szolgálhatnak azoknak, akik a logoterápiát akár a gyakorlatban, akár elméleti síkon alkalmazni próbálják. A megközelítések sokfélesége igazolja a logoterápia és egzisztenciaanalízis fontosságát és sokrétű alkalmazhatóságát a segítő foglalkozásokban. A kötetet olvasva megalapozottan kijelenthető, hogy a

logoterápia és egzisztenciaanalízis a mai napig aktív és dinamikus szakterület maradt, amely sem a kutatási kérdésekben, sem a gyakorlati alkalmazhatóságában nem évült el. A sikeres munkát tekintve az évkönyv a logoterápiát kedvelők komoly érdeklődésére számíthat. Talán az sem elképzelhetetlen, hogy a jövőben az *orvosi lelkgondozás* területe iránti érdeklődők között újra felbukkannak majd az orvosok is.

A szerkesztők a *Logoterápia és egzisztenciaanalízis* című évkönyvet egy sorozat első kötetének tekintik, és ehhez illően saját grafikus arculatot terveztek a kötet borítójára. A kötet zsebkönyv jellege lehetővé teszi az olvasó számára a könnyű használatot és azt, hogy a mozgalmas életet élő olvasók számára is kéznél tartható és a változó környezetben is könnyen forgatható legyen.

Plesek Zoltán Ákos

Contents

Levente Papp: Purpose and Function in the Philosophy of Biology	1
Attila Kovács: One of the Lessons of Totalitarianism. Reflections upon the Dominance of Technology and Production in the Postmodern Age.....	14
Vince Mag: Spatial Modes of the State Borders Depending on the Cross-border Co-operations and Characteristics of the Geometrical Space	36
Gizella Horváth: Dada Dead and Loving It	47
Csanád Száva: Dimensions of the Invisible.....	60
Károly Veress: Reality-Constructing Virtuality	69

Workshop

Alpár P. Gergely: Herbert Paul Grice on Meaning	82
András Áron Ivácson: The Registers of Our Voluntary Hardships.....	93
Adél Máté: A Human's Political and/or Individual Freedom	100
Éva Incze: Hermeneutical Concept of the Building	108

Review

Ezsébet Kerekes: The Possibility of the Authentic Forgiveness	116
Péter Tánczos: Justified Absence	122
Dávid Horváth: Words Among Times.....	124
Zsolt Lázár: The Retrieving of the Ontologic Denseness	126
Zalán-Tamás Jakab: Two Traditions, Two Notions.....	129
János Tóth I.: Bioethics and Biopolitical Studies	131
Adél Máté: Institution, Revolt, Ethos	136
Renáta Bilibók: The Rhythm of Repeating: What, How, Why?	138
Gabriella Dénes: Remembrance of Zádor Tordai	141
Péter Molnár: Occasion for Professional Meeting	142
Csanád Száva: Political Circles' Illustration.....	145
Zoltán Ákos Plesek: The Medical Cure of Souls in the Philosophers' Pocket-Books.....	148

Cuprins

Papp Levente: Scop și funcție în filozofia biologiei	1
Kovács Attila: Una din lecțiile totalitarismului	14
Mag Vince: Modurile spațiale ale frontierei de stat în funcție de colaborările transfrontaliere și caracteristicile spațiului geometric.....	36
Horváth Gizella: Dada: decedată dar încântată.....	47
Száva Csanád: Dimensiunile invizibilului.....	60
Veress Károly: Virtualitatea – constructor de realitate.....	69

Atelier

Gergely P. Alpár: Herbert Paul Grice despre semnificație	82
Ivácson András Áron: Modalități de greutatei voluntare.....	93
Máté Adél: Libertatea politică și/sau libertatea individuală	100
Incze Éva: Conceptul hermeneutic al clădirii	108

Recenzii

Kerekes Erzsébet: Șansa iertării autentice	116
Tánczos Péter: Absență motivată.....	122
Horváth Dávid: Cuvântul printre timpuri	124
Lázár Zsolt: Recuperarea densității ontologice.....	126
Jakab Zoltán-Tamás: Două tradiții, două concepte.....	129
Tóth I. János: Studii bioetice și biopolitice.....	131
Máté Adél: Instituție, revoltă, etică.....	136
Bilibók Renáta: Ritmul repetiției: ce, cum, de ce?	138
Dénes Gabriella: Comemorarea lui Tordai Zádor.....	141
Molnár Péter: Prilej pentru o întâlnire profesională	142
Száva Csanád: Ilustrarea sferelor politice.....	145
Plessek Zoltán Ákos: Despre psihoterapie – într-o carte de filosofie.....	148

Tartalom

Papp Levente: Télosz és funkció a biológia filozófiájában.....	1
Kovács Attila: A totalitarizmus (egyik) leckéje	14
Mag Vince: Az államhatárok térbeliségének megközelítésmódjai a határ menti együttműködések és a geometriai tér sajátosságainak függvényében.....	36
Horváth Gizella: A Dada halott, és élvezi.....	47
Száva Csanád: A láthatatlan dimenziói	60
Veress Károly: Valóságépítő virtualitás	69

Műhely

Gergely P. Alpár: Herbert Paul Grice a jelentésről	82
Ivácson András Áron: Az önként vállalt nehézségek regiszterei	93
Máté Adél: Az ember politikai és/vagy magánéleti szabadsága	100
Incze Éva: Az épület hermeneutikai fogalma	108

Szemle

Kerekes Erzsébet: Az autentikus bocsánat lehetősége.....	116
Tánczos Péter: Igazolt hiányzás.....	122
Horváth Dávid: Idők közt a szó	124
Lázár Zsolt: Az ontológiai sűrűség visszanyerése	126
Jakab Zalán-Tamás: Két hagyomány, két fogalom	129
Tóth I. János: Bioetikai és biopolitikai tanulmányok	131
Máté Adél: Intézmény, lázadás, ethosz	136
Bilibók Renáta: Az ismétlés ritmusa: mi, hogyan, miért?	138
Dénes Gabriella: Tordai Zádorra emlékezve	141
Molnár Péter: Alkalmom a szakmai találkozásra.....	142
Száva Csanád: A politika köreinek illusztrálása	145
Plesek Zoltán Ákos: Az orvosi lelkgigondozás a bölcselők zseb(könyv)ében	148

